

■ ČESKÉ BUDĚJOVICE

Sedím a čekám na své studenty již sedm hodin. Nejlepší způsob, jak poznávat nějaké místo, je se v něm nudit, protože zvědavá mysl nakonec začne osahávat okolní prostor. Jiná klasická technika, jak poznat *genia loci*, je kromě znuďeného nicnedělání čtení knížky někde na parkáně. Mysl se otevře ději a s dějem do ní vstoupí i okolí. Člověk knihu zavře, ale místo v něm ještě doznívá.

A tak mi přišlo, že být v Českých Budějovicích prokletým básníkem je na rozdíl od Krumlova či Prachatic velmi obtížné. Jsou poklidné a málo dramatické. Podobají se jako většina plánovaných kolonizačních měst Přemysla Otakara II. velké šachovnici, na které se každý může na chvíli ztratit i si najít svůj kout. Na městě je velkolepý jeho plán a vůle vyrvat bažinatou krajinu na soutoku Malše a Vltavy podmáčeným lukám a založit na nich královské město, které se může postavit celému rožmberskému dominiu.

Jihočeští hloubavci, básníci a mystici žili v kdekaké podivné díře, ale Budějovicím se vyhýbali. Tábor je silný a problémový, Písek mírný a sentimentální, Krumlov hluboký a možná tragický, ale Budějovice jsou místem, kde si člověk postaví domek, pošle děti do školy a večer jde spát. Není to město šílenců a pitvorných postaviček, ale spořádaných měšťanů, výborných řemeslníků a drobné buržoazie.

Je to město pěkné, ale nudné jako Rakousko. Je tu klid na práci, ale ne místo pro neklid a vznět. Je příjemné se tu zastavit, dát si budvar a chvíli postát na náměstí. Jedna z nejkrásnějších věcí v celém městě je mírný pahorek, který se skoro neviditelně zvedá od okraje náměstí ke kašně, na jejímž vrcholu drtí Samson Iva. Další důležité místo je Dominikánské náměstí s asymetrickou solnicí a klášteřem, který navštívil cestou do Vídně Albert Camus. Uvažoval tehdy, že napíše divadelní hru *Budějovice*, protože jej lákalo slovo „vice“ (neřest) skryté v názvu. Jinak: koňka do Linze, loděnice

rytíře Lanny, nádherný zelený muž ve freskami pokryté lodi kostela, žádné románské památky (nejbližší v Hosině), blízkost Hluboké, sůl a dřevo a taky koncem léta mlhy nad mokřými loukami.

Budějovická průměrnost vyhání surrealisty a proklaté básníky tam, kde jim krása nebo utrpení vyrazí dech – do Jindřichova Hradce, Prachatic, Chvalšín nebo Třeboně. V dláždění nápís: „Generace přicházejí, generace odcházejí, ale země trvá“.

■ ČESKÝ KRUMLOV (ZIMNÍ)

V chladné půlce roku se Krumlov stává sám sebou. Je pozdní podzim. Návštěvníci odcházejí. Město je ještě své. Je šest hodin ráno, sedím na nádvoří zámku a píšu dopis příteli literátovi a velkému znalci Franze Kafky a Adalberta Stiftera do Vancouveru. Nikdo tu není. Město a jeho čas mne obklopují. Zamýšlím se nad tím, že ač jsem obvykle dobře chráněn před zmatky doby, rozevírají se ve mně trhliny a otevírají se okna, kterými vstupují obrazy.

Je to těžká situace. Jsem příliš hustý a soustředěný na sebe, ale pod vlivem místa a snad i Stiftera a jeho šumavského souputníka Alfreda Kubina se měním v jakousi páru. Nechávám se vtáhnout do škvíry ve zdi, kde žijí kusy vět, fragmenty osudů a stíny lásek (bál bych se zamilovat se v Českém Krumlově). Cosi mne vracelo zpět na lavičku, kde jsem psal dopis, protože zdi byly příliš intimní, než abych je mohl a chtěl snášet.

Místo toho jsem se ocitl v oblém kamenu na dně řeky. Plynuła přese mne čerstvá, studená voda, zahnědlá v šumavských slatích. Zнала jiné příběhy, kterým se již člověk nemusel bránit. Putovala průlinami země, věděla o slídě a živcích v horách, ale mluvila dlouhým jazykem země a můj rychlý čas se rozcházel s pomalým časem horninových masivů.

Teprve v tekoucí vodě Vltavy se oba časy vyrovnaly, má mysl a mysl vody plynuly stejným tempem v hladkých kudrlinkách mírných vodních vírů. Nedělila nás žádná měřítka. Cítil jsem přítomnost dávné ženy, matky pramenů, dech medvědů a perličky vymírajících perlorodek a rašelinu. V tu chvíli začala téct voda v zámecké kašně.

To mne změnilo na zelené světlo, vrby nad řekou, buky na stránkách, a to světlo bylo za listy a vegetací. A opět jsem se ocitl hustý a soustředěný na dopis, který píšu, na lavičce na nádvoří. Rozdíl je

v tom, že slyším, jak teče voda. Vstávám a jdu si omýt obličej. Nevím, co mne čeká dalšího, ale asi to bude mezi mnou, řekou a stromy. Nesdělím to a nevydám se.

Medvědi v hradním příkopu ještě neusnuli, vylézají ven a jdou se koupat do již studené vody. Hrají si jak lidská mláďata, vyhazují ztrouchnivělý pařez, koušou do něj. Ponořují soudek od piva a baví se tím, jak stoupá nad hladinu. Hnědí bratři. Chápu jejich trik, když jsou mezi sebou, chovají se jako lidé, jsou to lidé, ale když je pozorují turisté, tak se tváří jako medvědi. Čeká se to od nich.

Na místa jako Český Krumlov jezdíme proto, že některé myšlenky se vyskytují jen v jistých krajích a na určitých místech. V zimě je Krumlov ponořený v sobě a v létě se jako medvěd schovává před turisty. Jezdíme sem buď na počátku jara, kdy se město rozpomíná, anebo na podzim, kdy začíná snít.

■ JINDŘICHŮV HRADEC

Gotická a renesanční města jižních Čech jsou jedním městem s mnoha středy. Příkladají se k sobě a doplňují se. Je nutné je znát všechny – dokonce i Netolice a stranou ležící Bechyni. Bez ostatních měst člověk těžko pochopí to své. Platí pro ně totéž jako pro polyfonní hudbu Adama Michny z Otradovic, který v Jindřichově Hradci prožil skoro celý svůj život. Několik hlasů, ale jedna skladba. Snad je to tím, že jihočeská oblast vytvářela po dobu několika staletí jakési „království uvnitř království“ s vlastní téměř soběstačnou ekonomikou a kulturou ovlivněnou severní Itálií, zatímco zbytek Čech byl víc pod vlivem německých vzorů. Je velký rozdíl mezi atmosférou jasné, zpěvné, lidové a přece vznešené vlašské renesance a poněkud upjatou městkou, pivní renesancí z Bavor či Saska.

V jižních Čechách se vyplatí naučit oči na barvy fresek. Olejové barvy jsou husté, lesklé a na starých plátnech černají a těžknou. Barvy fresek vpíjené ve vlhku omítku vápnem obílených stěn nechávají svítit přírodní pigmenty, železité okry, zeleň krušiny barvířské smísené s kamencem, lazurné barvy z drcených kobaltových skel či hnědavou červeň drcených cihel. Freska je jiné médium než olejomalba, nepřenáší se, patří místu a správci domu. Je možné rozumět malbě a nerozumět freskám. Legenda o svatém Jiří vymalovaná v hradní místnosti, napůl malba, napůl literatura otevírá

svět středověku, ale přísná postava kazatele v minoritském klášteře již patří upovídánému novověku, kdy Bůh přestával být tajemstvím a Slovo se měnilo na slova.

Jindřichův Hradec je krásný za mlžného rána, kdy páry z rybníku Vajgar ještě cloní vycházející slunce. Město nejlépe prožíváme vpoledvečer při procházce podél vody a pod hradbami a dál Smetanovou ulicí. Na rondel a zámecký komplex je nejlepší výhled z druhého boku údolí. Člověk si sedne na zídku a jen se dívá přes řeku, jež je pouhým potokem a mlynářskou strouhou.

Jindřichův Hradec je město, ve kterém pstruzi v létě radostně vyskakují nad hladinu řeky Včelnice neboli Nežárky. Hudba města vyjadřuje radost a pohodu, ale protože jsme v jižních Čechách, je tu přítomen i zamyšlený smutek. Město má svou letní a svou zimní tvář. V létě se zde tancuje a v zimě modlí. Za teplých večerů zní galantní gavota ze zámeckého rondelu, ale během krátkých a chladných dní slyšíme z minoritského kláštera mnohohlasý chór, který je tak krásný, že pro hudbu zapomínáme na Boha. Město má něco ze závažnosti Českého Krumlova i zdánlivé povrchní veselosti Telče. Je výrazné, ale přitom mírné jako Jičín a dá se mu uniknout, zatímco Tábor, Bechyně nebo Prachatice vás buď pozrou a přijmou, nebo s nimi po zbytek života budete svádět marný zápas.

■ MAKOVÁ HORA U SMOLOTEL

Maková hora se nalézá mezi Orlíkem a Příbramí. Je to malé, většinu roku opuštěné místo, které není tak svaté jako velká poutní místa, ale člověku dává radost, klid a smíření. Po úzké silničce lemované šedavými žulovými kameny vyházenými z dnes již neobdělávaných polí pomalu vyjdeme na vrchol a snad ustrneme nad krásou krajiny, která má lidský rozměr a obsahuje v sobě správný poměr přírody a člověka, divočiny a kultury. Uvědomíme si, že jedna z nejkrásnějších českých krajin leží v mírných pahorkatinách na rozhraní středních a jižních Čech a že její půvab do konce života nevyčerpáme a neprochodíme.

Počátkem 18. století byl požádán slavný architekt C. A. Canevalle o plán kostela a malého kláštera, který měl patřit karmelitánským mnichům. Zakladatel však brzy zemřel, a tak se celá další staletí kostel potácel mezi zapomněním a pokusy o oživení. Snad právě

proto v sobě místo obsahuje tak mnoho krajiny, táhlých zalesněných kopců, vysokého nebe, ranních srn vycházejících ještě za rosy z lesů a skřivánčích písní z polí, které nejsou ani příliš daleko, ani příliš blízko.

Karmelitáni, pokračovatelé mystického díla Jana z Kříže a sv. Terezie z Ávily, se v každé provincii snažili vybudovat větší klášter a k němu nějaký útulek, poustevnu, kde se bratři mohli modlit a rozjímat. Zatímco ženská větev řádu se neustále zabývala „ženskými“ problémy vztahů ke Kristu jako miláčkovi a božskému ženichu, mužská větev rozvíjela odkaz vnitřního ohně a klidného vytržení, ve kterém bylo místo pro zemi a její krásy. Pro stromy a ptáky. Skrze stvořeně člověk přicházel ke stvořiteli, ale většinou se z noci duše vracel na její radostný počátek.

Atmosféra místa je jednoduchá. Není to komplikovaná Svatá Hora se svými nejednoznačnými hlubinami. Není to žádný hrad v nitru, ale právě jenom měkkým podzimním sluncem prozářená alej bříz a jeřábů. Maková hora spíš připomíná místa jako Lomeček u Vodňan, anebo starou alej za čimelickým zámečkem, kudy do rodných Mirotic chodíval mistr Mikuláš Aleš. Skoro není o čem hovořit, ale cítíme se zde volní a setřásáme tíhu a komplikovanost života.

■ SVATÁ HORA U PŘÍBRAMI

Na Svaté Hoře jsem byl myslím šestsetkrát nebo snad i víckrát již z toho důvodu, že jsem studoval hornickou školu hned pod Horou a zacházel jsem na ni skoro každý den, a pak jsem se dalších třicet let vracel. Nikdy jsem si ji nezamiloval jako jiná místa, ale nikdy jsem ji nepřestal potřebovat.

Jádrem areálu je gotický kostelík, dnes sevřený do ambitů a ztracený pod honosnými štuky. Není vidět, ale je tam. Patří do něj rovněž gotická socha Matky Boží ze Stříbrných hor připisovaná prvnímu pražskému arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic. Socha je tmavá, hrubě řezaná, podobná dávné lidové plastice. Kolik jsem slyšel vzrušených sporů na téma, jestli se jedná o Černou Madonu anebo ne! Nejslavnější černou Bohorodičku celých Čech, která by do tohoto podzemního hornického kraje tak patřila. Mohla by rovněž přebývat na Plešivci – „Olympu kraje“, který je z plošiny před kostelem vidět a který nejspíš představoval dávno před křesťanskou

Svatou Horou jinou svatou horu zasvěcenou jiným bohům. Přemýšlím nad tím, jak se podobá na Plešivci nalezená oběť bronzových předmětů stará tři tisíce let oběti Stříbrného oltáře z místních dolů staré sotva tři staletí. A vím, že Plešivec a Svatá Hora patří k sobě a člověk by je měl navštívit alespoň párkrát za život.

Barokní areál byl vystavěn jezuity jako jedna z prvních „korunovací“ krajiny již v roce 1658. Brzy se stal nejznámějším poutním místem celých Čech. Procesí sem šla třeba deset dní. Předzpěvák udával tón a poutníci hodinu po hodině opakovali slova litaní. Na noc se uchylovali do poutních nocleháren. Když budete šest hodin denně zpívat nábožné písně ve společnosti podobně naladěných duší, dorazíte na Svatou Horu změnění a připraveni. Celý život na tuto zkušenost nezapomenete. Na cestě se seznámíte s novými přáteli a možná si najdete celoživotního partnera. Takové byly poutě na Horu!

Za ambity a rohovými kaplemi poněkud stranou leží posvátná studánka podobná věži kostela, který se propadl do hlubin. Je to místo soukromých zázraků a léčivých vod. Ambity samotné jsou spíš místem zástupů a ohromení a dosud jimi vane duch ideologie, i když krásné. Soukromé a veřejné se tímto způsobem doplňují a tiší poutníci zůstávají stranou. Některá poutní místa zvýrazňují svatost krajiny, jiná poutní místa jsou vytvářena právě v bodech pustých a neduchovních, aby krajinu prosvětliła. Myslím, že Svatá Hora patří mezi ta druhá místa. Leží nahoře, ale také zároveň táhne dolů do hlubin spodních vod a kovů, kde Matka Boží na nebesích nalézá svůj doplněk v Černé Madoně. Tu ve snech nevidáme mezi oblaky, ale tiše se vznášející pod vodou v temné sluji, kde se jemně kýve pod dotyky siderických proudů.

POZNÁMKA: *V hospodě v Berouně jsem neopatrnou a nesprávnou poznámkou o bývalé přítelkyni pana Kuchaře, která utekla až na jihoamerický altiplán, panu nakladateli u nové známosti eminentně nepomohl. Na oplátku jsem pro něj napsal asi dvacet textů k fotografiím různých míst, ale kniha nikdy nevyšla a já texty omylem deletoval, až na pět zde uvedených.*